Voci feminine în diasporă – poezia de limba română din Voivodina[1]

Virginia POPOVIĆ[*]

Keywords: *female literature in Vojvodina*, *poetry*, *diaspora*, *modernism*

Prin înfiinţarea Uniunii Culturale a Românilor în 1945 şi prin apariţia ziarului „Libertatea" (1945) şi a Cercului literar „Lumina" (1946), din care a luat naştere revista „Lumina" (1947), în Voivodina apar şi primele voci feminine care, sub influenţă sârbă şi a marelui poet sârb, de naţionalitate română, Vasko Popa, au contribuit la îmbogăţirea peisajului literar din această zonă. Unele voci, din dorinţa de a crea şi de a se adresa unui public larg şi nu cercului îngust minoritar, patriarhal, au început să scrie literatură în limba sârbă, devenind cele mai înfocate apărătoare ale poeţilor tineri şi ale noilor orientări literare din spaţiul literaturii iugoslave. Celelalte voci feminine, prin numeroase realizări lirice expresive, descoperă în literatura de limba română din Voivodina o obsedantă căutare a originii, a rădăcinii, a arhetipului comun, balcanic. Volumele de poezii şi proză, întoarse spre o conştiinţă artistică modernă, apar la Editura Libertatea, atunci când teritoriul fostei Iugoslavii este cuprins de război, din dorinţa de a încuraja libertatea cuvântului şi de a crea noi valori pe acest teritoriu voivodinean. Vocile feminine au rămas să descopere marile teme ale scrierii lor: dragostea, patriotismul, plaiul natal, natura în genere, labirintul oraşului, tristeţea, moartea, efemeritatea vieţii, sacrificiul ş.a. Scrierile lor sunt pline de armonie şi frumuseţe, spirit de sacrificiu sau loc de refugiu, maternitate şi fecunditate, cuprindere a lumii sau numai a meleagurilor natale. Iubirea şi efemeritatea vieţii sunt teme centrale aşezate în centrul universului literar ca forţe motrice ale vieţii. Operele lor sunt nişte aventuri ale sublimării în cuvânt a interiorităţii eului, ale trăirilor vulcanice, vibrante, alteori calme, care transgresează un real metamorfozat, situat între fragilitate şi etern. Remarcabile prin sinceritate, fineţe şi forţă de sugestie a expresiei, unele sunt nostalgice, elegiace, altele explozive, preocupate de problemele existenţiale, meditative ale vieţii, vocile literare voivodinene, de o mare sensibilitate şi forţă de sugestie, impresionează prin sinceritatea expresiei lor, prin filosofări şi confesiuni lirice, ne conduc cu abilitate în labirintul propriului eu creator, unde iubirea şi neliniştile metafizice, curgerea timpului şi setea de absolut, creaţia şi destinul creatorului sunt reverberări ale

[1] Lucrarea este realizată în cadrul proiectului *Jezici i kulture u vremenu i prostoru*, nr. proiect 178002, finanţat de Ministerul de Învăţământ şi Ştiinţă, Serbia.

[*] Universitatea din Novi Sad, Facultatea de Filozofie, Departamentul de Românistică, Serbia.

BDD-V2629 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:52 UTC)

căutătorilor cifrului secret al misterioasei fiinţe umane. Literatura feminină din Voivodina, prin intrarea în noul mileniu, descoperă o întoarcere spre o altă sferă, a lumii moderne, a elitei, a poeziei postmoderne, fugind pe de o parte de influenţa mare a literaturii sârbe, pe de altă parte de cea a literaturii române. Vocile feminine au reuşit să aducă viziuni inedite şi să se impună în spaţiul liric voivodinean cu propriile lor programe estetice.

Înstrăinaţi după 1918 de pierderea culturală din care fac parte organic, românii din Voivodina au fost nevoiţi să-şi asume propriul destin, propria evoluţie istorico-culturală şi literară. S-a produs dezvoltarea „pe cont propriu" (Agache 2006: 101) a unei literaturi care a tins continuu să se sincronizeze cu fenomenul general românesc, dar şi să ţină pasul cu ceea ce se petrece în plan literar sârb. Atunci când în literatura sârbă a început războiul dintre realişti şi modernişti, a început să se topească gheaţa stalinismului, iar realismul socialist să piardă influenţa şi locul pe care l-a avut în literatura sârbă. Era timpul când au pătruns unele tendinţe noi şi moderne în creaţia artistică, îndeosebi în poezie, când au început să scrie poeţi moderni de talia lui Vasko Popa, Miodrag Pavlović, Stevan Raičković, Miroslav Antić şi alţii. Majoritatea dintre ei încă din primele cărţi s-au anunţat de pe poziţii antitradiţionale, iar din poezia lor a iradiat spiritul timpului nou. Deoarece războiul s-a încheiat cu doar câţiva ani înapoi, s-au creat condiţii pentru pătrunderea noilor idei. Tendinţele moderne nu au apărut prima dată în operele poeţilor care şi-au început activitatea literară după război, ele au apărut pe plan mai larg şi în forme expresive moderne cu mult înainte, imediat după Primul Război Mondial. Datorită sensibilităţii moderne şi avangardismului lor, unii dintre aceşti poeţi au fost mereu în focarul vieţii literare, au distrus permanent cadrele dogmatice şi au luptat pentru libertatea multilaterală şi angajată a creaţiei artistice. Acest curent a reuşit să învingă scleroza din creaţia literară sârbă şi să deschidă spaţiu liber pentru talente şi sensibilităţi poetice de talia Floricăi Ştefan. Perioada imediat postbelică se caracterizează printr-o efervescenţă spirituală fără precedent, caracterizată prin fondarea primei mişcări literare şi culturale, paralel cu întemeierea unor instituţii de învăţământ şi culturale.

Cunoscută poetă de limba sârbă, Florica Ştefan, descoperită de Vasko Popa la un concurs literar pentru elevii de liceu, cu un şir întreg de volume de poezii publicate în această limbă şi traducătoare în sârbeşte a *Ţării luminilor* Magdei Isanos, redactor pentru un timp la revista „Polja" din Novi Sad, ziaristă la Postul de Radio Novi Sad, începe să scrie în limba română, ca apoi să treacă la sârbă. La începuturile mişcării literare în limba română poeta a fost elevă de liceu unde publica poezii în paginile *Almanahului* Societăţii Literare (1845–1946), iar poezia *Premiul 1 Mai liber* îi apare în nr. 2 al „Libertăţii literare", urmând un lung ciclu poetic pe coloanele revistei „Lumina". Până în anul 1962 îi apar poezii scrise în limba română, cu excepţia anilor 1959, 1960, când numele ei nu mai era printre colaboratorii revistei. În anul 1965 îi apar pentru prima dată versurile notate ca traduse din sârbeşte. Volumele tipărite în limba română sunt *Cântecul tinereţii* (1949) şi *Lacrimi şi raze* (1953), ambele tipărite la Vârşeţ. Primul volum de poezii conţine o suită de teme de actualitate: „tinereţe, incantaţie, ziua muncii, brigada tinereţii, tractorişti, cules, semănat" (Flora 1971: 29). A scris şi în tonul poeziei populare atunci când ne-am aşteptat la intonaţii intime (*De vorbă cu războiul meu).*

BDD-V2629 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:52 UTC)

După versurile de debut, în *Lacrimi şi raze* ne aflăm în faţa unei bogăţii de inspiraţii: (*Visul*, *Pustiu*, *Pierdut*, *Plâns înăbuşit*), cu o bogată expresivitate şi inclinaţie spre imagism. Tonul poeziilor ei este adesea sentenţios şi marchează o maturizare a gândului şi a expresiei, iar imaginile sunt ermetizante, cu nuanţe simboliste (*Coralii*, *Lacul*). În volumele de poezii în limba română, Florica Ştefan a avut „sentimentul de apartenenţă la spaţiul literar iugoslav", fiindcă în primele poezii nu a imitat „niciun clasic", dar „nici pe vreun scriitor român contemporan", fiind „conştientă de comunicarea limitată, restrânsă, în limba română", dându-şi seama că nu poate crea în limba pe care o învaţă din cărţi „ci de pe urma limbii care se aude pe stradă, în tren, la piaţă, de pe urma limbii în care se exprimă viaţa cotidiană, fiinţa ei socială, politică şi spirituală". Din dorinţa de a avea cititori şi de a se adresa contemporanilor, s-a decis „definitiv pentru limba sârbocroată" (Ştefan 1990: 33). Simţind cadrul îngust minoritar neadecvat afirmării personalităţii sale poetice, a optat să-şi înscrie opera în limba sârbă.

A debutat în limba română ca elevă, în *Almanahul Societăţii literare a elevilor români din Vârşeţ* (1946) şi în „Libertatea literară" (1946). În timpul studenţiei începe să publice versuri în limba sârbă spre care se simte puternic acasă. Debutul editorial în limba română se produce în 1949 cu volumul de poezii *Cântecul tinereţii*, urmat de *Lacrimi şi roze* (1953), iar cel în limba sârbă, în 1956, cu volumul *Tako sam se rodila* (*Aşa m-am născut)* (Zagreb, 1958); *Tetten ért Bánat – Tristeţea prinsă în flagrant delict* (1961); *Dozvolite suncu – Permite-i soarelui (1962); Treća žena – Femeia a treia (*Novi Sad, 1962). În 1965 îi apare, de data aceasta în traducere din limba sârbă, un nou volum la Editura Libertatea – *Anii mei.* În acelaşi an (1965) poeta este publicată în România, în antologia *Din poezia de dragoste a lumii*, alcătuită de Maria Banuş. Peste doi ani Ion Caraion a semnat o cronică la cartea *Anii mei*, în nr. 3 al revistei „Astra", unde afirmă că Florica Ştefan „scrie o poezie pietroasă, în care asperitatea şi tulburele sunt reflexe fireşti, imediate, continui ale unei vieţi trăite brutal [...]. Limbajul temelor sale [...] e sumbru, gloduros, congestiv şi dificil". Publică alte trei volume în limba sârbă – *Do onih poslednjih dana* (*Până în acele ultime zile)*, Novi Sad, 1968; *Mesto za ljubav* (*Locul pentru dragoste*), Novi Sad, 1974; *Utočišta* (*Refugii*), Novi Sad, 1973, după aceea apare un alt volum în limba română, al treilea la rând *Rădăcina*, 1957 (la Editura Libertatea), care constituie, alături de primele două volume publicate, singurele opere ale autoarei în limba română. În România, Veronica Porumbacu publică în nr. 36 al revistei clujene „Tribuna", un studiu critic despre opera Floricăi Ştefan. După încă patru volume în limba sârbă – *Satnica* (*Orarul*), Novi Sad, 1975; *Jutarnji hleb* (*Pâinea de dimineaţă*), Novi Sad, 1979; *Prelomne godine* (*Ani decisivi*), Novi Sad, 1980; *Nanosi* (*Aluviuni*), Banja Luka, 1981; *Zrenic* (*În maturitate*), Subotica, 1982 – este publicată în România, la Editura Univers, în traducerea şi cu un cuvânt înainte de Ion Brad, cu volumul antologic *Pâinea de dimineaţă* (1982). Urmează alte volume în limba sârbă – *Mara Gmizić, poem*, 1983; *Svetkovina* (*Sărbătoare*), Belgrad, 1984; *Zebnja* (*Înfiorare*), Belgrad, 1990. La Editura Libertatea îi apare volumul de opere alese, confesiuni *Originea cântecului* (1990) iar la elte edituri sârbeşti volumele de poezii *Srž* (*Esenţa*), Subotica, 1991; *Dvoglasje* (*Cu două glasuri*), 1994, *Neravnodušje* (Neabatere*),. Brežuljci, jezera, putovanja* (*Dealuri, lacuri, călătorii*), 1995.

BDD-V2629 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:52 UTC)

Gojko Janjušević în „Letopis Matice Srpske" în 1973, consideră că „tot ceea ce azi se numeşte experienţă poetică de estradă, se pare că nici aceste poezii nu trebuie citite. Mai ales nu în sine. Ele trebuie citite cu voce tare, iar având în vedere linia nearmonioasă şi timbrul răguşit al vocii ei, aceste poezii trebuie suspinate", iar Veronica Porumbacu consideră că „ poezia Floricăi Ştefan trebuie înţeleasă drept poezie socială şi angajată, ceea ce presupune un gen de conştiinţă şi autocunoştinţă istorică şi socială [...] ca o poezie lirică confesională şi subiectivă axată pe proiectarea percepţiei lumii...". Generaţia numită „de mijloc" sau „de identificare" (Deaconescu 1989: 9), produce deschiderea spre poezia actuală, către un limbaj poetic modern, neoavangardist, atingând prin câteva voci inconfundabile pragul de sus al liricii româneşti actuale. Fiind prizonieri ai unui spaţiu minoritar şi ai unei limbi de circulaţie redusă, totuşi au reuşit să se impună prin versul lor publicului român voivodinean şi românesc, aducând în faţa cititorului un vers original, dar şi problematica sinelui şi sustragerea din faţa „cotidianului neemblematic" (*Ibidem*: 657).

Felicia Marina Munteanu este vocea lirică feminină care s-a afirmat odată cu generaţia-promoţie '70 a literaturii române din Banatul sârbesc. Opera sa, o „aventură" a sublimării în cuvânt a interiorităţii eului liric, a trăirilor uneori vulcanice, vibrante, alteori calme, care transgresează un real metamorfozat, situat între fragilitate şi etern. S-a remarcat prin sinceritate, finețe şi forţă de sugestie a expresiei, reuşind prin „adevărate alchimii verbale" (Agache 2005: 316) să frapeze, să incite „denotând nerv, siguranţă, iscusinţă în îmblânzirea unui limbaj poetic de mare bogăţie, în stăpânirea secretului strunirii acestuia" (*Ibidem*: 316). Autoarea introduce în spaţiul literar românesc din Voivodina iubirea ca temă centrală a poeziei, cu un vădit accent pe senzualitate şi erotism, un lirism fluent, exploziv, un mod de „a trăi în poezie" vulcanic (Deaconescu 1989: 60–63). Pendulând între o solitudine meditativă şi nevoia acută a dialogului sau a interogării semnelor vremii, arta sa poetică se susţine pe un eşafodaj teoretic în centrul căruia se află poezia ca mod fundamental de existenţă: „Eu vreau să cred că pot trăi literatura integrând-o, pur şi simplu, în destinul meu ca pe o autentică experienţă de viaţă. Deci nu cartea ca model de viaţă, ci cartea ca parte componentă a ei" (Munteanu 1989: 132–133). Felicia Marina Munteanu a intrat editorial în literatura română din Voivodina în apriga sa bătălie cu susţinătorii îndârjiţi ai tradiţionalismului, fiind descoperită de Radu Flora care a apreciat, încă de la început, în prefaţa volumului de debut *Peste nisipuri mişcătoare* (1975), capacitatea ei de „a crea atmosferă", „transpunerile simbolice pe alocurea". De-abia după zece ani, Felicia Marina Munteanu a publicat volumul *Zece efigii are chipul tău* (1984) şi volumul antologic *Dacă mă întrebi pe mine* (1998).

Poetă a iubirii, având-o ca model pe Ana Blandiana, scrie poezii în care caută în acest spaţiu intim naşterea actului poetic însuşi („Noaptea când vine brusc, mă transform/ Din cenuşă-n incendiu, în pustiu, în infern,/.../ Noaptea când vine – se aprind felinare/ În spaţiul îngust al versului meu" (*Când vine noaptea*). În următoarea versuri ne putem da seama de sensibilităţile poetice, înfiorările şi zbuciumul sinelui revelate în vers („Eram casă pustie cu ferestre spre tine deschise/ Clopot eram şi vibram – în dimineaţa de gheaţă a privirii tale/.../ Eram nisip liliachiu de pe lună" (*Eram*). Revărsarea de metafore şi sintagme originale care o apropie de

BDD-V2629 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:52 UTC)

paradigma poetică feminină şaizecistă (*Şarpele timpului*) transpun liric voluptăţi patetice, imaginea simbolică a femeii-şarpe fiind de mare forţă sugestivă. Euforia senzualităţii, violenţa ameţitoare a pasiunii, inundă poezia sa de iubire, versurile înlănţuindu-se într-o impresionantă muzicalitate. Feminitatea şi împlinirea prin iubire îmbracă întregul spaţiu unde totul este plin de armonie. Părăsind acest univers, unde poeta se simte bine, discursul ei se transformă şi încep experimentările unei noi poetici, celei şaptezeciste. Acum apare frica de locuri comune („Cu genunchii/ bătuţi în cuie/ sângerezi cerneală albastră/ te-ncurci în locurile comune/ te-mpiedici/ în bălării estetizante”, *Zece efigii cu chipul tău*). Toposurile lumii moderne şi elemente de antroponimie încep invazia asupra discursului său: tramvaiul, trenul, Don Quijote, Polul Nord etc. Felicia Munteanu, nostalgică şi elegiacă în perioada adolescenţei târzii, explozivă la vârsta tinereţii când întâlneşte iubirea, preocupate de probleme existenţiale, meditativă la maturitate, poeta îşi găseşte adăpost într-un alt colţ liric – în literatura pentru copii, unde prin versuri pline de savoare şi tandreţe, sensibile ficţiuni ale femeii mature care-şi aminteşte cu nostalgie de anii copilăriei, în faţa copiilor conturează acest universul fascinant, moment al vieţii când autoarea s-a simţit bine, atunci când copiii se simt bine.

Fără a avea un program estetic declarat sau conştiinţa obligatorie a apartenenţei la o grupare literară, poeta Ileana Ursu a oscilat între paradigma literară a anilor '70 şi cea a optzeciştilor, marcând o altă etapă în evoluţia liricii feminine din Banatul sârbesc. Descoperim în poezia sa un univers liric dezbrăcat de lirismul vieţii, un discurs poetic existenţial impresionant. A debutat în 1978 în limba sârbă, iar în 1981 în limba română (*Grădina de cuvinte*). A publicat apoi, volum după volum: *Abilitatea vrăjitoarei*, 1985; *Vreme za bašte*, 1985; *Omul-pasăre neagră*, 1996; *Jelabuga*, 1996; *Candelabrul candid*, 1998. Discursul poetic este construit pe viziuni inedite, care gravitează în jurul a trei mari teme: sentimentul erosului şi erosul exploziv ca formă de descătuşare a energiilor; greutatea cuvântului şi limbajul poetic; realul cotidian şi destinul fiinţei umane în pragul mileniului trei. În versul său se „simte” un Eros profund senzual, dezlănţuit, neliniştile şi căutările continue, tensiunea trăirilor interioare cât şi un univers situat între abstract şi real. Sintagmele expresive aduc în prim plan o poezie feminin–erotică care o distinge pe autoare de celelalte voci lirice feminine din Voivodina („Eu ard şi cad şi ard şi-adorm/ Păsările pleacă/ poartă în aripi marele meu dor”, *Marele meu dor*). Mai târziu, după mai bine de un deceniu de la debut, timbrul autoarei se schimbă, poemele-cântece devin poeme în proză, reci, hiperlucide, „stările incantatorii cedează locul realului apropiat şi imediat” (Agache 2005: 312). Poeziile Ilenei Ursu se bazează pe o serie întreagă de motive (casa, pasărea, cuvântul ş.a.), pe metaforele-simbol („zidirea”, „zborul”, „fotografierea”, „lăstărirea”), sau pe cele parabolice („Omul-pasăre neagră”). Casa primeşte dimensiuni fantastice în volumul *Candelabru candid* (1988), unde eul poetic se simte prins în capcana universurilor paralele:

> Cele două persoane vorbesc/ una alteia/ pe limbi diferite/ ciudate/ fără a simţi nevoia/ să se înţeleagă/ Şi nu m-ar interesa/ de ce vorbesc unul altuia/ pe limbi diferite/ şi că nu se înţeleg/ dacă în acelaşi timp/ nu mi-ar descoperi casa/ Tot vorbind au scos ferestrele/ au spart uşa, zidurile au rămas ca o gaură căscată/ casa – cadavru/ iar cele două persoane/ şi pe mai departe/ îşi spun cuvinte cu înţelesuri diferite” (*Casa*).

BDD-V2629 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:52 UTC)

Prin modul său de gândire copleşitor, Ileana Ursu se impune ca o voce feminină distinctă, care continuă o tradiție reprezentată de Florica Ştefan şi Felicia Marina Munteanu, dar vine cu propriul ei program estetic.

Efectuându-şi studiile universitare la Bucureşti, formându-se în atmosfera estetică a deceniului şapte – Mărioara Baba a adus la întoarcerea în Iugoslavia „foamea de lirism" caracteristică generației '60 a literaturii române, noua paradigmă literară. Răsfoind volumele ei, ne dăm seama că „poeta grațioasă şi discretă în spațiul liric bănățean" (Agache 2006: 319) atrage atenția cititorului, prin titlurile lor, asupra faptului că ține în mână ghiduri visătoare care deschid porțile labirintelor metaforice pline de enigme ale oraşului Novi Sad. Mărioara Baba este autoarea unui discurs liric modern, o „visătoare modernă, aflată în fața adevărurilor ascunse, ce-şi asumă şi-n continuare dreptul la melancolie, la o călătorie imaginară..." (Almăjan 2005: 23) spre o lume a propriului eu creator. Poezia ei pare mai degrabă una de factură intimistă. Poeta nu îşi propune nicio secundă să facă o monografie lirică a oraşului Novi Sad şi a oamenilor care îl populează. Ea îşi descrie tribulațiile propriului suflet, şi, implicit, modul în care întâmplările şi oamenii din jur i-au marcat personalitatea. Jumătate vis, jumătate amintire, lumea este descoperită în mai toate volumele ei. Poeta caută ieşire din labirintul găsit în spatele porților oraşului plin de misterii, dacă blocurile oraşului i se par nişte piramide străpunse de „avionul de ceață", gândurile ei merg în altă parte... ea „mototoleşte în cap ştirile zilei", un „suflet pribeag", o femeie „modernă" confecționată din cabluri. Femeia de ieri nu mai există, există doar cuvintele „conştiente de orgoliul lor" (*Grădina indefinită*).

Poeta „sălcieşte pe bulevarde,/ pe străzi lăuntrice,/ la capătul liniei şapte" (*Dreptul la melancolie*) al autobusului, o „dezmiardă soarele" şi „luna-i taie câte un braț" şi atunci născoceşte poezia. O poezie „ca un curcubeu/ pe care nu păşeşte nimeni,/ doar poetul –/ nebunul scăpat din Paradis", acea poezie care e asemenea lupilor care deschid „porțile oraşului cu urletul lor" şi caută „mieii zburdalnici / cu flori de crin în cornițe". Rătăcind prin labirint, poeta descoperă că „limba muzei" e pârjolitoare şi îi naşte „lumină sub pleoape" (*Dansul muzei*). Rătăcirea poetei se transformă într-o nemiloasă luptă cu timpul. Trecutul (paradisiac?) îşi trăieşte ultimele pâlpâiri în imaginea efervescentă şi în amintirile melancolice ale copilului de ieri, în timp ce „muzeul din amintiri e şters/ cu un burete ireal", viața „se descotorosise de noroi", în „picioarele goale ale timpului" au rămas doar „doi pantofi de sticlă subțire" (*Lipsă de interes*). De la primul volum (*Ape cristaline,* 1980) până la ultimele (*Ploaia eternă*, 1992; *Dubla ființă a naturii*, 1977; *Porțile oraşului*, 2005), suntem surprinşi de discursul liric modern, care pendulează „între descriptivism şi ezoteric, probând rafinamentul şi intelectualismul autoarei" (Agache 2005: 319). Neliniştea metafizică, curgerea timpului şi setea de absolut, creația şi destinul creatorului sunt reverberări ale căutătorilor cifrului secret al misterioasei ființe umane. În *Jocul infinit*, păşind pe lângă „filistini şi camionagii" doreşte să străpungă visurile lor să târască „păcatele în lanțuri". Îngenunchează în fața plopilor, o „macină roua singurătății". Casa/ oraşul este prea mic pentru „faima unui rob". Piatra din jurul poetei îi stârneşte interesul de a-i descoperi alfabetul, de a-i descoperi enigmele, timpul trece: „mai am puțin să desluşesc culoarea vieții", visul ei e blocat la etajul optzeci, părul e „nins", acel „singur tunel" al sfârşitului vieții „va veni" pentru că „timpul e ucis în sufletul zilei" (*Curiozitatea pietrei*). Dar poeta

BDD-V2629 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:52 UTC)

revine la realitate, maşinile încă trec pe „trotuarul încolţit” (*Înţelepciune*), iar împreună cu ele se plimbă şi „timbrul vocii” ei, „în nisipul fierbinte, copiii joacă fotbal” (*Apel*), pentru poetă aceasta „e un fel de alergare, de goană cu neantul” iar timpul şi pe mai departe trece. Poeta se-ntreabă „unde să sădească pomul vieţii primit în dar de la mama?” pentru că ziua trece „grăbită”, dacă nu ar fi semnat că există, „oraşul ar fi părut o enormă balenă” care înghite casele, „parcurile cu statui cu tot”, iar lumea ar fi pocnit „ca nişte baloane sub bocancii trecutului”. Dacă în poemul *Fetiţa din flori*, poeta îşi aminteşte de trecut, când alerga bucuroasă prin „frumoasele ei păduri”, când „naşterea zilei” i se părea „un imens pahar din care bea sucul tinereţii, vraja iubirii”, dar acum „lampa vieţii” o urmăreşte cu „razele ei subţiri”, ghemuită undeva, ea „se consumă rapid” încât nu mai apucă să numere „trenurile”, „păsările tinereţii” care i se par acum „împachetate în cutii de o clipă”.

Metafora parabolică, încifrată, pe care poeta Mărioara Baba îşi construieşte „arhitectonica specială a versului său” (Agache 2005: 319), descoperă un univers poetic plin de mistere cosmice, existenţiale, unde pendulează continuu între permanenţa liniştită – apocalipsă, moarte – veşnicie, naştere – moarte („Din veşnicie vin/ Duc dor de apă şi pământ”). Poemul –parabolă care dă şi titlul penultimului volum al său, transcrie un eu poetic neliniştit prin punerea în oglindă a timpului şi a spaţiului cosmic:

> [...] o umbră, ca o veche/ frescă mă urmăreşte pas cu pas./ Ar putea fi dublura vieţii mele şi poate/ vrea să ştie cine nu mai sunt, de ce mă caţăr/ în mistere, pe spirala/ anilor/ şi mă opresc/ o singură dată, la o albă/ floare de crin, ca o stea la o mie de ani. [...] Eu sunt Maria trecătoarea, / cu un stol de porumbei pe umăr,/ un poem îmi veghează veşnicia” (*Dubla fiinţă a naturii*).

În faţa ochilor noştri, odată cu răsfoirea volumelor ei de poezii, o întâlnim pe poetă în căutarea sensului vieţii, în fuga ei de trecerea timpului, o găsim plimbându-se „cu metroul existenţei tocite” (*Cu faţa spre tine*) şi întâlnindu-se pe sine la capul scării. Poeta, „un copil legănat din suflet/ pe braţele unui fluviu” imploră să i se dea „lumina amiezii, cuvintele dulci şi tandre ale copilăriei, iubirile primăverilor” pentru că ziua atârnă de o frânghie subţire şi să termină repede, încât ea sieşi i se pare indiferentă, imperfectă, vicioasă, „alungată din cer zadarnic” (*Coordonate*). Zădărnicia trăirii poetei pe pământ, în ciclul *Umbre de vânt* descoperă o transformare, poeta fiind conştientă că „de jumătate de secol” umblă „pe potecile întortocheate”, încât se întreabă dacă există undeva şi pentru propriul său cap o „stea în care cuvintele urlă în disperare” (*Transformare*). Poeta, copleşită de amintirile copilăriei care sunt prezente aproape în fiecare poem, le transpune în vers în aşa fel încât oraşul pare a fi o natură mirifică, în care se găsesc iederi pe la ferestre, „terasa primăverii”, pentru poetă e „un mic imperiu cu capcane pentru şobolani” (*Iedera oraşului*), de unde poate să privească lumea de pe străzi, ca pe „o câmpie înaripată”. E plăcut pentru ea „zumzetul viu al străzii” şi dacă umple un „sac de broaşte” şi le striveşte-n stradă (*Efectul salvator*). „O poezie de factură erotică compune portretul liric al Mărioarei Baba, menită să răspundă marilor întrebări ale existenţei şi miracolului iubirii” (Păun 1995: XIV): „Cui să-i mai spui: te iubesc?/ Locuiesc în gura nesfârşitului sărut” (*Salonul cu trandafiri*) sau „Timpul se dezleagă din memoria lumii,/ doar sclipirea din privirea iubitului/ nu se mai schimbă” (*Omul de*

BDD-V2629 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:52 UTC)

ciocolată). Şi la nivelul volumului *Porţile oraşului* versurile îi permit poetei să se descopere pe sine. Timpul devine relativ, lumea de azi se intersectează cu cea de ieri, şi cu cea dinaintea celei de ieri, amintirile se prelungesc în imaginar, iar imaginile originale, metaforele obişnuite şi atrăgătoare, simboluri mitice şi biblice descoperă o poezie existenţială despre rostul vieţii şi al femeii, cu toate întrebările care reies din dublura fiinţei în genere şi a poetei aparte, în cadrul naturii date – ca parte a universului (Petrovici 2001: 28–29). Cultivată, inteligentă, sensibilă, Mărioara Baba pare să fi găsit filonul de inspiraţie menit să o transforme într-o voce poetică autentică, inconfundabilă.

La sfârşitul secolului trecut şi începutul noului mileniu se deschid noi oportunităţi pentru vocile feminine din Voivodina, care încep să intre în atenţia criticii literare din România. În spaţiul de românitate din care provin, vocile unor tinere talente feminine se aud târziu şi timid. Cenaclul „Tinerele Condeie" din Vârşeţ, condus de profesorul Ion Berlovan, „se redefineşte ca veritabilă pepinieră de poete" (Agache 2005: 403). Vocile feminine: Eugenia Ciobanu, Ana Niculina Ursulescu, Mărioara Ţera, Ionela Mengher, Mariana Dan ilustrează o etapă a căutărilor propriului registru liric. Primite cu rezerve de generaţia vârstnicilor, ele au reuşit, paradoxal, să forţeze înnoirea discursului lor liric, introducând un „nou anotimp" (*Ibidem*: 403) în lirica românească din Voivodina. Discursul lor de mare originalitate, axat pe reconfigurarea unor mitologii proprii, frontierele minoritare, devin prezenţe poetice de prime linii ale literaturii române contemporane voivodinene şi nu numai.

Bibliografie

Agache 2005: Catinca Agache, *Literatura română în ţările vecine. 1945–2000*, Iaşi, Princeps-Edit.

Almăjan 2005: Slavco Almăjan, Recenzia volumului *Porţile oraşului,* Pančevo, Libertatea.

Antologia literaturii şi artei din comunităţile româneşti. Volumul întâi: Banatul iugoslav, coordonatorii volumului: Cătălin Bordeianu şi Ioan Baba, Editura Institutului Naţional pentru Societatea şi Cultura Română, 1998.

Baba 2005: Mărioara Baba, *Porţile oraşului*, Pančevo, Libertatea.

Cârdu 1976: Petru Cârdu, *Să ai un suflet bilingv*. Analele Societăţii de Limba Română, Zrenjanin, Societatea de Limba Română din P.S.A.Voivodina.

Copcea 2002: Florian Copcea, *Scurtă istorie a poeziei româneşti din Voivodina*, Timişoara, Lumina.

Deaconescu 1989: Ion Deaconescu, *Poezie şi epocă,* Novi Sad, Libertatea.

Flora 1971: Radu Flora, *Literatura română din Voivodina. Panorama unui sfert de veac (1946–1970),* Pančevo, Libertatea.

Marković 1982: Milivoje Marković, *Mărturisiri*, Subotica, Editura Minerva.

Munteanu 1989: Felicia Marina Munteanu, *Ambiţii şi realizări,* Novi Sad, Libertatea.

Păun 1995: Octav Păun, Simeon Lăzăreanu, *Intrarea în casă.* Antologia poeziei româneşti din Iugoslavia, Bucureşti, Editura Fundaţiei Culturale Române.

Petrovici 2001: Sima Petrovici. *Literatura seleuşeană în contextul celei bănăţene* în Comunitatea Cultural-instructivă Seleuş. Zece ani de cultură. Lucrările Simpozionului „Credinţă şi cultură, daruri divine", Seleuş, Comunitatea Cultural – Instructivă, p. 28–29.

BDD-V2629 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:52 UTC)

Popa 1997: Ştefan N. Popa, *O istorie a literaturii române din Voivodina*. Panciova, Editura Libertatea.
Roşu 1989: Costa Roşu, *Dicţionarul literaturii române din Iugoslavia*, Novi Sad, Libertatea.
Tatomirescu 2008: Ion Pachia Tatomirescu, *Mărioara Baba. Între „sălcieri" şi limbajul piramidelor*. *Noi, Nu!*

Female Voices of the Diaspora – Romanian Poetry in Vojvodina

The establishment of the Cultural Union of the Romanians in 1945 and by the appearance of the newspaper "Libertatea" (1945) and the "Lumina Literară" (1946), in which was incurred "Lumina" (1947), first female voices appear in Vojvodina, that under Serbian influence and influence of Vasko Popa, Serbian poets of Romanian nationality, contributed to enriching the literary landscape of this area. Female voices, creating numerous expressive lyrical achievements, discovered in Romanian literature of Vojvodina an obsessive search for the origins, for common Balkanic archetype. Volumes of poetry and prose, turned towards modern artistic ideas, published by "Libertatea", as the war raged on in former Yugoslavia encouraged freedom of speech and created new values on the territory of Vojvodina. Female voices were to discover the great themes of their writing: love, patriotism, native land, nature in general, labyrinth of the city, sadness, death, impermanence of life, sacrifice, etc. Their writings are full of harmony and beauty, sacrificial spirit- a place of refuge, maternity and fertility, writing about the world or only their hometown. Their works represent words from within themselves, volcanic emotions, vibrant, yet sometimes calm, their poetic reality placed between fragility and eternal. Remarkable by sincerity, refinement, power of suggestion of the expression, some are nostalgic, elegiac, other explosive, concerned with existential issues. They are meditative about life, with a high sensitivity and they impress by the sincerity of expression, by the philosophical and lyrical confessions.

By entering into the new millennium, female literature in Vojvodina turns towards another sphere – to the modern world, the elite and postmodern poetry, running away from the great influence of Serbian literature and from Romanian literature on the other side; female voices have succeeded in bringing an original vision and to impose their own aesthetic programs in the lyrical spaces from Vojvodina.

BDD-V2629 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:52 UTC)